Kansalaisopistojen liitto
Medborgarinstitutens förbund

Lausunto

11.5.2026

Sivistysvaliokunta

Asia Lausunto Julkisen talouden suunnitelmasta 2027–2030
Viite Lausuntopyyntö 5.5.2026

Johdanto

Kansalaisopistojen liitto kiittää mahdollisuudesta lausua Julkisen talouden suunnitelmasta 2027–2030.

JTS 2027–2030 osuu ajankohtaan, jossa julkisen talouden alijäämä pysyy syvänä ja velkasuhde nousee lähelle / ylittää 99 % BKT:stä vuoteen 2030 mennessä. Tämä kehys on kansalaisopistoille olennainen, koska se kasvattaa todennäköisyyttä menokattojen sisäisille priorisoinneille, valtionavustusten kiristymiselle ja kuntatalouden sopeutukselle.

Samalla JTS kytkeytyy uuden finanssipoliittisen lain mukaiseen ohjaukseen sekä EU:n liiallisen alijäämän menettelyyn (EDP) ja korjaavaan nettomenopolkuun vuosille 2026–2028. Julkisen talouden sopeutus ei ole vain poliittinen valinta, vaan yhä enemmän sääntöohjattua. Siksi säästöpaineet kohdentuvat helposti toimintoihin, jotka eivät ole lakiin sidottuja ydintehtäviä (kuten kansalaisopistot osana vapaata sivistystyötä) kustannustehokkuudestaan ja laajoista hyvinvointia edistävistä vaikutuksistaan huolimatta.

Muutoksista

JTS:ssä linjataan, että kotoutumiskoulutuksen rahoitus siirretään yhteen kanavaan, ja tämän seurauksena vapaalle sivistystyölle kohdennettu erillinen valtionosuusrahoitus kotoutumis- ja lukutaitokoulutukseen poistuu. Siirtymäajaksi osoitetaan 3,1 M€ vuosille 2027 ja 2028, jotta vapaan sivistystyön järjestäjien mahdollisuuksia osallistua uuteen malliin voitaisiin vahvistaa. Muutos siirtää painopistettä järjestäjärahoituksesta kohti palveluosto-/järjestämisratkaisuja, mikä kasvattaa tarvetta tuotteistaa kansalaisopistopalveluja, osoittaa toiminnan

vaikuttavuutta sekä rakentaa työllisyysalueyhteistyötä. Muutoksen jälkeen kansalaisopistot ovat edelleen merkittävä maahanmuuttajien koulutuksen järjestäjä. Siitä huolimatta, että vapaan sivistystyön oppilaitokset eivät enää jatkossa järjestäisi lukutaitokoulutuksia, ne voisivat järjestää muita kotoutumista, kielitaitoa ja lukutaitoa edistäviä koulutuksia muun muassa työvoiman ulkopuolella oleville ja muillekin kohderyhmille.

JTS:ssa kuvataan valtionavustussäästöjen kokonaisuutta, jossa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle kohdistuu -135,2 M€ säästöt vuosittain. Kansalaisopistojen näkökulmasta tämä on merkittävä riski kehittämis-, kokeilu- ja kohdennettujen avustusten (opintosetelit, digituet, hankkeet, kehittämisavustukset, vapaan sivistystyön keskusjärjestöjen) rahoituksille.

OKM:n pääluokan sisällä JTS:n taulukossa näkyy myös merkittävä Opetushallituksen toimintamenojen tasomuutos kehyskaudella. Tämä on kansalaisopistoille tärkeä signaali, koska OPH on keskeinen opetus- ja koulutusalan toimeenpanija ja kehittäjä (ohjaus, avustushallinto, kehittämisen tuki).

Kuntataloudesta

JTS:ssä linjataan, että kuntien valtionavut ovat noin 5,8 mrd. € vuonna 2027 ja kasvavat noin 6,1 mrd. € vuoden 2027 hinnoin vuoteen 2030 mennessä. Samalla JTS:n päätökset heikentävät kuntataloutta noin 60 M€, koska vuodelle 2027 tehtävä indeksikorotuksen vähennys kasvaa 1 prosenttiyksiköstä 2,8 prosenttiyksikköön. Tämä on kansalaisopistoille olennainen asia, koska opistojen perusrahoitus ja poliittinen prioriteetti realisoituvat kunnissa. Indeksileikkuri näkyy kunnissa usein yleiskatteisen rahan kiristymisenä, mikä tarkoittaa painetta etsiä säästöjä ei-lakisääteisistä menoista.

Hyvinvointialueista ja järjestökentästä

JTS kuvaa hyvinvointialueiden yleiskatteisen rahoituksen tasoa (noin 7,5 mrd. €/v vuoden 2027 hinnoin) ja rahoitusmalliin liittyviä tarkistuksia sekä kustannuspaineita. Opistojen kannalta tämä on tärkeää, koska moni opisto toimii hyvinvointi-, osallisuus- ja arjen taitojen ekosysteemissä yhdessä alueiden ja järjestöjen kanssa. Kun alueiden talous kiristyy, yhteistyö ostojen ja kumppanuuksien kautta voi pienentyä.

Lisäksi JTS:n valtionavustussäästöt kohdistuvat erittäin voimakkaasti myös STM:n hallinnonalalle (taulukossa -190 M€), mikä voi heijastua opistojen yhteistyökumppaneihin (yhdistykset, säätiöt, hanketoimijat) ja sitä kautta opistojen yhteistuotantoihin, tilaisuuksiin ja kohderyhmätoimintaan.

Hallinnon kehittämisestä & digitalisaatiosta

JTS:ssa hallinnon kehittämisen osuus painottaa tuottavuusohjelmia, digitalisaation hyödyntämistä, digitaalista viranomaisviestintää sekä palvelu- ja

toimitilaverkkouudistusta (Suomi-pisteet), joissa tarjotaan myös digitukea ja asiakirjojen vastaanottoa. Vaikka tämä koskee ennen kaikkea viranomaisia, kansalaisopistoille on tässä yhteydessä kaksi käytännön rajapintaa:

1. Kansalaisten digituki ja arjen taidot: Suomi-pisteissä edellytetty digituki kasvattaa tarvetta paikallisille osaamisen vahvistajille. Kansalaisopisto voi kunnassa toimia kumppanina, joka tuottaa digitaitokoulutusta, asiointitaitoja ja kielitukea.
2. Oman toiminnan digitalisaatiopaine: Julkisen sektorin tuottavuus- ja säästölinjaukset valuvat usein myös kuntiin, joten paine tehostaa hallintoa, tilankäyttöä ja palveluprosesseja voi lisätä odotuksia opistojen järjestelmille, raportoinnille ja monikanavaisille palveluille.

Lopuksi

JTS sisältää valtionhallinnon tuottavuus- ja toimintamenosäästöjen kokonaisuuksia sekä tehostamisen painotuksia, jotka voivat vahvistaa julkisen sektorin laajaa tehostamisodotusta myös kuntatasolla. JTS:ssa kuvataan valtionvelan korkomenojen nousua ja budjettitalouden alijäämän syvenemistä kehyskaudella, mikä osaltaan lisää painetta menokehysten noudattamiseen ja priorisointiin. Toisaalta opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman vapaan sivistystyön Tulevaisuustyöryhmän tavoitteena on tiukkoina taloudellisina aikoina saada aikaan kunnianhimoisia uudistuksia vapaan sivistystyön toimialan kehittämiseksi seuraavilla hallituskausilla. Väliraportin on määrä valmistua ennen kesää ja loppuraportin vuoden 2026 loppuun mennessä.

Sannasirkku Autio
Puheenjohtaja
Kansalaisopistojen liitto

Jaana Nuottanen
Toiminnanjohtaja
Kansalaisopistojen liitto